

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра менеджменту та публічного врядування

07-06-158М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних завдань та курсової роботи з навчальної
дисципліни «Бюджетна політика територіальних громад» для
здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-
професійною програмою «Місцеве самоврядування» спеціальності
D4 «Публічне управління та адміністрування»
денної та заочної форм навчання

Рекомендовано науково-методичною
радою з якості ННІ економіки та
менеджменту
Протокол № 1 від 3 вересня 2025 р.

Рівне – 2025

Методичні вказівки до виконання практичних завдань та курсової роботи з навчальної дисципліни «Бюджетна політика територіальних громад» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Місьцеве самоврядування» спеціальності D4 «Публічне управління та адміністрування» денної та заочної форм навчання [Електронне видання] / Мельник Л. М. Рівне : НУВГП, 2025. 61 с.

Укладач: Мельник Л. М., к.е.н., доцент кафедри трудових ресурсів і підприємництва.

Відповідальний за випуск: Тихончук Л. Х., д.н.держ.упр., професор, завідувач кафедри менеджменту та публічного врядування

Гарант освітньої програми

Мартинюк Г. Ф.

Шифр попередньої версії МВ 07-06-95М

© Л. М. Мельник, 2025
© НУВГП, 2025

1. Загальні вказівки

1.1. Загальні рекомендації до вивчення дисципліни

Даний курс орієнтований на опанування студентами знань щодо формування ефективної бюджетної політики територіальних громад, сутності місцевих бюджетів, їх складу та ролі у соціально-економічному розвитку регіону.

Метою навчальної дисципліни є набуття знань про напрямки підвищення ефективності бюджетної політики, сутність і роль місцевих бюджетів у фінансовій системі України; про методи та принципи управління місцевими бюджетами; набуття вмінь аналізувати формування та використання доходів і видатків місцевих бюджетів.

Після вивчення даної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні **отримати компетентності:**

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК05. Здатність приймати обґрунтовані рішення та використовувати сучасні комунікаційні технології

СК03. Здатність організовувати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних інформаційних ресурсів та технологій, зокрема розробляти заходи щодо впровадження електронного урядування в різних сферах публічного управління та адміністрування.

СК06. Здатність здійснювати професійну діяльність з урахуванням потреб забезпечення національної безпеки України.

СК07. Здатність самостійно готувати проекти нормативно-правових актів, аналітичні довідки, пропозиції, доповіді, надавати експертну оцінку нормативно-правовим актам на різних рівнях публічного управління та адміністрування.

СК08. Здатність розробляти стратегічні документи розвитку соціально-економічних систем на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях.

У процесі викладання курсу передбачено формування таких **програмних результатів** навчання:

РН03. Знати основні засади національної безпеки та уміти попереджати й нейтралізувати виклики і загрози національним інтересам України в межах своєї професійної компетенції.

РН04. Використовувати сучасні статистичні методи, моделі, цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення для розв'язання складних задач публічного управління та адміністрування.

РН07. Уміти розробляти національні/регіональні програмні документи щодо розвитку публічного управління, використовуючи системний аналіз і комплексний підхід, а також методи командної роботи.

РН08. Уміти здійснювати ефективну комунікацію, аргументувати свою позицію, використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології у сфері публічного управління та адміністрування на засадах соціальної відповідальності, правових та етичних норм.

1.2. Навчально-методичні матеріали дисципліни

Основна література

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456–VI.
URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

2. Миськів Г. Бюджетна система : теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях) : навчальний посібник. Львів : Растр-7, 2020. 272 с.

3. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д.е.н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.

Допоміжна література

4. Впровадження гендерно орієнтованого підходу в бюджетний процес органів місцевого самоврядування : практичний посібник. Проект «Партнерство для розвитку міст». Київ, 2021. 61 с.

5. Васильєва Н. В., Гринчук Н. М., Дерун Т. М., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади: навч. посіб. / Н. В. Васильєва, Н. М. Гринчук, Т. М. Дерун, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук. К., 2017. 119 с.

6. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» № 280/97-ВР від 21.05.1997 / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 1997. № 24. 170 с.

7. Мельник Л. М., Дума В. Л. Формування бюджетного потенціалу місцевих фінансів : монографія. Київ : Кондор, 2019.

216 с.

8. Овчаренко Т. Особливості формування та виконання бюджету об'єднаних територіальних громад. Міжнародний центр перспективних досліджень, 2017. 136 с.

9. Онищук І. Місцеві бюджети. Проект «Експертна підтримка врядування та економічного розвитку». 2018. 36 с.

10. Melnyk, L. (2020). A value-oriented approach to portfolio management of regional development projects and their financial support. (Ціннісно-орієнтований підхід до управління портфелем проектів регіонального розвитку та їх фінансового забезпечення). / Kostiukevych, R., Melnyk, L., Krulický, T., Kostiukevych, A., Melnyk, L. *Journal of International Studies*, 13(4), 155-170. doi:10.14254/2071-8330.2020/13-4/11

URL:https://www.jois.eu/index.php?655.en_a-value-oriented-approach-to-assessing-regional-economic-development-projects

11. Мельник Л. М., Кондрацька Н. М., Ляхович О. О. Військові облигації як інструмент фінансування бюджету в умовах воєнного стану. *Вісник НУБГП. Економічні науки*. 2025 № 2. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=4640823>

12. Мельник Л. М., Тихончук Л. Х. Оцінка фінансової самостійності місцевих бюджетів України. Фінансово-економічна політика в контексті інноваційного розвитку України : колективна монографія / За заг. ред. Мельника Л. В. Частина 3. Київ : Кондор, 2022, 324 с.(Особистий внесок автора п.2.3, С. 111-121.) URL: <https://ep3.nuwm.edu.ua/26246/>

13. Мельник Л. М. Критеріальні підходи до оцінювання бюджетної безпеки на регіональному рівні. Фінансово-економічна політика в контексті інноваційного розвитку України : колективна монографія / За заг. ред. Мельника Л. В. Частина 2. Київ : Кондор, 2021, 200 с.(особистий внесок автора п.2.2, С. 60-71)

14. Методичні рекомендації щодо механізмів участі громадськості у бюджетному процесі на місцевому рівні. Затверджено Наказом міністерства фінансів 3 березня 2020 року № 94.

15. Піхоцька О. М. Використання коштів державного фонду регіонального розвитку. *Ефективна економіка*, 2021, № 11.

16. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>

17. Прогнозування та управління соціально-економічними процесами в регіоні : монографія / за наук. ред. В. С. Загорського Львів : ЛРІДУНАДУ, 2016. 238 с.

18.Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі на рівні місцевих бюджетів: практичний посібник. Київ : ІБСЕД, 2016, 25с.

19. Ткачук І. Г. Т48 Державні фінанси : підручник. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2015. 510 с.

1.3. Структура дисципліни

№	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
		денна форма					заочна форма		
		усь го	в т.ч.			усь го	в т.ч.		
			л	пр	ср		л	пр	ср
Модуль 1									
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи формування бюджетів територіальних громад									
1	Сутність бюджетної політики територіальних громад	9	2	2	5	9	1	-	8
2	Організація бюджетного процесу на місцевому рівні	9	2	2	5	9	1	-	8
3	Програмно-цільовий метод формування місцевих бюджетів	9	2	2	5	9	-	1	8
4	Загальний фонд бюджету територіальних громад	9	2	2	5	9	-	1	8
5	Спеціальний фонд бюджету територіальних громад	9	2	2	5	9	-	1	8
	Разом за змістовим модулем 1	45	10	10	25	45	2	3	40
Змістовий модуль 2. Теоретико-методичні основи управління бюджетами територіальних громад									
6	Впровадження гендерно-орієнтованого	9	2	2	5	8	-	-	8

	підходу в бюджетному процесі								
7	Міжбюджетні відносини та їх складові	9	2	2	5	9	1	-	8
8	Фінансова безпека та ризики територіальних громад	9	2	2	5	9	-	1	8
9	Управління місцевими фінансами	9	2	2	5	9	1	-	8
10	Фінансові інструменти розвитку територіальних громад	8	2	1	5	9	1	-	8
11	Громадський бюджет	9	2	1	6	9	1	-	8
	Разом за змістовим модулем 2	53	12	10	31	53	4	1	48
	Модуль 2								
	ІНДЗ	22	-	-	22	22	-	-	22
	Всього годин	120	22	20	78	120	6	4	110

2.Завдання до проведення практичних занять

2.1. Сутність бюджетної політики територіальних громад

План:

1. Бюджетна система як основа публічних фінансів.
2. Роль і функції бюджетної політики.
3. Мета та завдання бюджетної політики. Чинники формування бюджетної політики.
4. Підходи щодо формування бюджетної політики.

Література [1,2,3,5,6,7,11,19]

Основні поняття теми:

Публічні фінанси - це галузь економіки, яка вивчає збір, розподіл та використання ресурсів держави для забезпечення

загального благополуччя населення та здійснення її функцій.

Бюджетна політика – сукупність форм, методів і напрямів впливу державних органів влади та місцевого самоврядування на бюджетні відносини для ефективного функціонування та подальшого розвитку бюджетної системи.

Бюджетна резолюція – це постанова Верховної Ради України, що окреслює основні напрями бюджетної політики на наступний бюджетний рік.

Інструменти бюджетної політики – це знаряддя (засоби), за допомогою яких спрацьовують бюджетні методи та досягаються певні цілі стратегії і тактики бюджетної політики

Бюджет - це план доходів та видатків, що розробляється державними органами на певний період часу (зазвичай на рік), з метою забезпечення фінансової стійкості держави та задоволення потреб населення.

Пріоритетні заходи бюджетної політики - зниження показників структурного дефіциту бюджету та державного боргу, оптимізація бюджетних видатків, підвищення фіскальної ефективності податкової системи, посилення дієвості механізму бюджетного планування та прогнозування.

Тестові завдання:

1. У бюджетній резолюції визначаються:

- а) основні прогностичні макропоказники економічного і соціального розвитку України;
- б) частка валового внутрішнього продукту, яка буде розподілена через дохідну частину бюджету держави;
- в) напрями бюджетної політики та заходи щодо їх втілення;
- г) частка бюджетного дефіциту у ВВП.

2. Бюджетна політика виконує функцію економічного регулювання, коли:

- а) виступає інструментом управління економікою;
- б) виступає інструментом перерозподілу ВВП;
- в) стимулює структурну перебудову економіки;
- г) держава здійснює трансфертні виплати окремим категоріям населення;

3. Бюджетна резолюція – це:

- а) сукупність заходів держави з організації та використання бюджетних ресурсів для забезпечення її економічного і соціального розвитку;
- б) систематизований перелік заходів, спрямованих на досягнення загальної мети та завдань, виконання яких пропонує та здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій;
- в) постанова Верховної Ради України, що окреслює основні напрями бюджетної політики на наступний бюджетний рік;
- г) сукупність засобів, які застосовує держава з метою організації бюджетних відносин і забезпечення належних умов для економічного та соціального розвитку.

4. Комплекс спеціально розроблених і законодавчо закріплених у державі форм і методів створення й використання фінансових ресурсів для регулювання економічних і соціальних процесів – це:

- а) бюджетна політика;
- б) бюджетна система;
- в) бюджетний механізм;
- г) бюджетне планування.

5. Сукупність заходів держави з організації та використання бюджетних ресурсів для забезпечення її економічного і соціального розвитку це:

- а) бюджетна політика; б
- б) бюджетний механізм;
- в) бюджетна система;
- г) немає правильної відповіді.

6. Сукупність заходів держави з організації та використання бюджетних ресурсів для забезпечення її економічного і соціального розвитку це:

- а) бюджетна політика;
- б) бюджетний механізм;
- в) бюджетна система;
- г) немає правильної відповіді.

7. До внутрішніх факторів бюджетної політики входять:

- а) інтеграція держави зі світовими системами;
- б) залежність держави від економічних взаємовідносин з іншими державами щодо поставок палива, сировини тощо;

в) зміцнення законодавчої і виконавчої влади;

г) усі відповіді правильні

8. До зовнішніх факторів бюджетної політики входять:

а) інтеграція зі світовими системами;

б) забезпечення обороноздатності держави;

в) соціально-культурні заходи;

г) усі відповіді правильні.

9. Бюджетна політика включає такі елементи:

а) бюджетну тактику і бюджетне прогнозування;

б) бюджетну стратегію і бюджетну тактику;

в) бюджетне регулювання і бюджетне прогнозування;

г) правильні відповіді а) і б).

10. Сутність бюджетної політики відображається в:

а) статтях доходів і видатків бюджету, в джерелах їх формування і напрямках використання;

б) виявляється у формах і методах мобілізації бюджетних коштів та їх використанні на державні потреби;

в) в інтеграції держави зі світовими системами;

г) вірні відповіді а) і б)

Питання для самоперевірки:

1. Дайте визначення бюджетній політиці.

2. Назвіть мету та завдання бюджетної політики.

3. Визначте класифікацію видів бюджетної політики.

4. Назвіть принципи формування сучасної бюджетної політики та охарактеризуйте їх.

5. Дайте визначення стратегії бюджетної політики.

6. Дайте визначення тактиці бюджетної політики.

7. Дайте визначення бюджетному механізму.

8. Назвіть складові бюджетного механізму.

9. Сформулюйте та охарактеризуйте методи бюджетного механізму.

10. Дайте визначення бюджетному плануванню й прогнозуванню.

11. Дайте визначення бюджетному регулюванню.

12. Сформулюйте визначення економічної безпеки та назвіть її складові

2.2. Організація бюджетного процесу на місцевому рівні

План:

1. Особливості бюджетів територіальних громад.
2. Учасники бюджетного процесу на місцевому рівні.
3. Етапи формування місцевого бюджету.
4. Підготовка та схвалення рішення про бюджет територіальної громади.
5. Виконання бюджету територіальної громади та внесення змін до нього.

Література [1,2,3,5,8,9]

Основні поняття теми:

Середньострокове бюджетне планування (ССБП) – це формування головними розпорядниками бюджетних коштів плану своєї діяльності на середньостроковий період, визначення обсягів необхідних коштів для досягнення поставлених цілей у середньостроковій перспективі. Середньострокові плани розробляються на термін від 1 до 5 років.

Бюджетний процес – регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства (ст. 2 БКУ). Повний цикл бюджетного процесу, тобто період з початку складання проекту бюджету до затвердження звіту про його виконання триває два роки.

Бюджетний період для всіх бюджетів, що складають бюджетну систему України, становить один календарний рік, який починається 1 січня кожного року і закінчується 31 грудня того ж року.

Зведений бюджет України включає показники Державного бюджету України, зведеного бюджету Автономної Республіки Крим та зведених бюджетів областей, міст Києва та Севастополя

Тестові завдання:

1. Місцеві бюджети розробляються:

- а) відповідними місцевими Радами;
- б) відповідними державними адміністраціями;
- в) відповідними фінансовими управліннями держадміністрацій;
- г) іншими органами влади;

2. Проект обласного бюджету готує:

- а) Головне фінансове управління міської державної адміністрації;
- б) Головне фінансове управління обласної державної адміністрації;
- в) Фінансове управління міської державної адміністрації;
- г) відповідне управління Державного казначейства України;

3. Програмно-цільового метод складання бюджету започатковано в Україні:

- а) із 1998 р.;
- б) із 2001 р.;
- в) із 2002 р.;
- г) із 1996 р.;

4. Початок бюджетного періоду:

- а) 1 квітня
- б) 10 грудня
- в) 1 січня
- г) 15 вересня

5. Тривалість бюджетного періоду:

- а) один рік
- б) два роки
- в) понад два роки
- г) три роки

6. Тривалість бюджетного процесу:

- а) один рік
- б) два роки
- в) шість місяців
- г) понад два роки

7. До складу місцевих бюджетів входять:

- а) Державний бюджет України та бюджет АРК
- б) Бюджет АРК, обласні та районні бюджети, бюджети районів у містах, бюджети місцевого самоврядування
- в) Державний бюджет України, бюджет АРК, м. Києва та Севастополя
- г) обласні та районні бюджети

8. Організація та принципи побудови, функціонування бюджетної системи, взаємозв'язок між окремими ланками – це:

- а) бюджетний устрій
- б) бюджетна система України
- в) бюджетна політика
- г) бюджетне регулювання

9. Прогнозування та аналіз доходів місцевого бюджету здійснюють:

- а) територіальні управління Державної казначейської служби
- б) територіальні органи Міністерства фінансів
- в) територіальні управління Національного банку України
- г) територіальні громади сіл, селищ, міст та їх об'єднань

10. Місцеві бюджети затверджуються рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної місцевої ради:

- а) до 1 вересня року, що передує плановому
- б) до 1 жовтня року, що передує плановому
- в) до 1 грудня року, що передує плановому
- г) до 25 грудня року, що передує плановому

11. До повноважень органів місцевого самоврядування належать:

- а) власні (самоврядні) повноваження
- б) делеговані повноваження
- в) регульовані та закріплені повноваження
- г) власні (самоврядні) та делеговані повноваження

12. Бюджетні правовідносини щодо формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення функцій і повноважень органів державної влади, органів влади – це:

- а) бюджетний процес на місцевому рівні
- б) бюджетна політика на місцевому рівні
- в) бюджетний процес та бюджетна політика на місцевому рівні
- г) правильної відповіді немає

13. Порядок використання коштів резервного фонду місцевого бюджету затверджується:

- а) відповідною місцевою радою
- б) керівником фінансового управління
- в) сільським, селищним чи міським головою
- г) взагалі не затверджується

14. До бюджетів місцевого самоврядування не відносять

бюджети:

- а) територіальних громад селищ, міст
- б) районів, областей
- в) об'єднаних територіальних громад сіл
- г) міст обласного значення

15. Перевірку річного звіту про виконання місцевого бюджету здійснює:

- а) комісія з питань бюджету відповідної ради
- б) керівник територіального фінансового управління
- в) керівник територіального управління Державної казначейської служби
- г) керівник територіального управління Державної фінансової інспекції.

16. Бюджетні запити для аналізу проєкту місцевого бюджету подають:

- а) головні розпорядники бюджетних коштів;
- б) розпорядники коштів нижчого рівня;
- в) керівники комунальних підприємств;
- г) керівники територіальних фінансових управлінь.

Практичні завдання:

Завдання 1. Вказати етапи формування місцевих бюджетів

Завдання 2. Проаналізувати законодавчі та нормативні документи, які регламентують сферу фінансових відносин на місцевому рівні та обумовлюють основні напрями і завдання місцевих органів влади в реалізації державної фінансової політики.

Завдання 3. Дослідити та проаналізувати особливості бюджетного процесу поточного року.

Завдання 4. Проаналізувати динаміку показників (доходи, видатки) зведеного бюджету України за останні 5 років. Визначити частку Державного та місцевих бюджетів.

2.3. Програмно-цільовий метод формування місцевих бюджетів

План:

1. Середньострокове бюджетне планування.
2. Сутність програмно-цільового методу формування місцевих бюджетів та його переваги.
3. Розробка, затвердження та виконання бюджетних програм.
4. Складання паспортів бюджетних програм.

Література [1,2,3,8,9,18]

Основні поняття теми:

Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі – метод управління бюджетними коштами для досягнення конкретних результатів за рахунок коштів бюджету із застосуванням оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу

Бюджетна програма – сукупність заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, завдань, очікуваного результату, визначення та реалізацію яких здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій.

Паспорт бюджетної програми – документ, що визначає мету, завдання, напрями використання бюджетних коштів, відповідальних виконавців, результативні показники й інші характеристики бюджетної програми відповідно до бюджетного призначення, встановленого рішенням про місцевий бюджет

Якість паспортів бюджетних програм - відповідність бюджетних програм принципам/ вимогам щодо змісту та переліку інформації, згідно із визначеними показниками.

Тестові завдання:

1. Бюджетна програма – це:

- а) сукупність заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, завдань та очікуваного результату, визначення та реалізацію яких здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій
- б) систематизований перелік перспективних заходів
- в) перелік заходів із фінансування соціальної сфери
- г) програма розвитку держави

2. Систематизований перелік заходів, спрямованих на досягнення загальної мети, завдання, виконання яких пропонує та здійснює розпорядник бюджетних коштів у відповідності до покладених на нього функцій, – це:

- а) бюджетна резолюція
- б) бюджетна програма
- в) бюджетний запит
- г) бюджетний регламент

3. Конкретні напрями та заходи, які будуть здійснені впродовж певного періоду та які можна оцінити і виміряти, – це:

- а) мета бюджетної програми
- б) завдання бюджетної програми
- в) функції бюджетної програми
- г) функції головного розпорядника бюджетних коштів

4. Показники, які визначають витрати ресурсів на одиницю показника продукту:

- а) показники затрат
- б) показники якості
- в) показники продукту
- г) показники ефективності

5. Система планування бюджетних коштів у середньостроковій перспективі, спрямована на розроблення бюджетних програм, орієнтованих на кінцевий результат, – це

- а) програмно-цільовий метод
- б) аналітичний метод
- в) метод прямого рахунку
- г) постатейний метод

6. Загальне визначення результатів, яких має досягти установа внаслідок реалізації такої програми, – це:

- а) завдання програми
- б) мета програми
- в) результати програми
- г) пріоритети програми

7. Кількість випускників стосується:

- а) показників затрат
- б) показників продукту
- в) показників ефективності
- г) показників якості

8. Бюджетна програма за своїм змістом має стосуватися:

- а) одного розділу функціональної класифікації
- б) одного або декількох розділів функціональної класифікації
- в) не повинна стосуватися до розділів функціональної класифікації
- г) функціональної класифікації загалом

9. Статистичний індикатор, який містить інформацію про результати виконання програм, – це:

- а) показник ресурсного забезпечення програм
- б) показник результативності виконання програм
- в) показник якості
- г) показник продукту

10. Кількість штатних одиниць належить до:

- а) показників затрат
- б) показників продукту
- в) показників ефективності
- г) показників якості

Практичні завдання:

Завдання 1. Систематизувати законодавчі акти щодо застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі

Завдання 2. Провести порівняльний аналіз ефективності бюджетної програми «Бібліотеки» на основі наведених даних

Показники	Попередній період			Звітний період		
	Затверджено	Виконано	Виконання плану	Затверджено	Виконано	Виконання плану
Показники ефективності:						
Кількість книговидач на одного працівника, од.	10500	11000	1,048	11500	12100	1,052
Середні затрати на обслуговування одного читача, грн.*	71,6	74,9	0,956	75,8	75,6	1,003
Показники якості:						
Динаміка збільшення кількості книговидач в плановому періоді по відношенню до фактичного показника попереднього періоду, %	4,4	4,8	1,091	4,6	4,5	0,978

2.4. Загальний фонд бюджету територіальних громад

План:

1. Сутність загального фонду бюджету та його складові.
2. Структура доходів загального фонду.
3. Бюджетна класифікація.
4. Місцеві податки і збори.
5. Видатки загального фонду.
6. Розмежування видатків за рівнями фінансування.

Література [1,2,3,5,7,8,9,16,18]

2.5. Спеціальний фонд бюджету територіальних громад

План:

1. Сутність спеціального фонду бюджету та його складові.
2. Структура доходів спеціального фонду.
3. Власні надходження бюджетних установ.
4. Видатки спеціального фонду.
5. Бюджет розвитку.

Література [1,2,3,5,7,8,9,10,15,17]

Основні поняття теми:

Доходи бюджету – це податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ).

Бюджетна класифікація – це таблиця з кодами надходжень (доходів) бюджету. Бюджетна класифікація платежів до державного і місцевого бюджету – універсальна і єдина.

Податкові надходження - встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні податки і збори та місцеві податки і збори.

Неподаткові надходження - доходи від власності та підприємницької діяльності; адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності; інші неподаткові надходження.

Доходи від операцій з капіталом – це доходи від продажу капітальних активів (основних фондів, державних запасів і резервів, землі).

Трансферти – кошти, одержані від інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі.

Видатки бюджету - кошти, спрямовані на виконання бюджетних програм, передбачених відповідним бюджетом.

Витрати бюджету включають: видатки бюджету, надання кредитів з бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів.

Поточні видатки - це видатки бюджету на фінансування підприємств, установ, організацій і органів, визначені на початок бюджетного року, а також на фінансування заходів щодо соціального захисту населення.

Капітальні видатки(видатки розвитку) - це видатки бюджету на фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності держави.

Виконання бюджетів — це забезпечення своєчасного і повного надходження запланованих доходів у цілому та за кожним джерелом, а також своєчасного, повного і безперервного фінансування передбачених бюджетом заходів.

Тестові завдання:

1. Бюджети, як фінансові плани на рівні держави або її окремих територіальних підрозділів, завжди мають дві частини:

- а) дохідну і видаткову
- б) річну і місячну
- в) резервну і накопичувану
- г) дохідну і накопичувальну

2. Згрупування доходів і видатків бюджету за однорідними ознаками, що забезпечує загальнодержавне і міжнародне порівняння бюджетних даних – це:

- а) бюджетне вирівнювання
- б) бюджетна класифікація
- в) бюджетна методологія
- г) статистичне групування

3. Основним джерелом формування фінансових ресурсів місцевих бюджетів є:

- а) податки
- б) відрахування
- в) міжбюджетні трансферти
- г) правильної відповіді немає

4. Загальний фонд бюджету містить:

- а) усі доходи бюджету, крім тих, що призначені для зарахування до спеціального фонду
- б) усі видатки бюджету за рахунок загальних надходжень бюджету
- в) різницю між доходами і видатками загального фонду бюджету
- г) усі доходи бюджету, крім тих, що призначені для зарахування до спеціального фонду, усі видатки бюджету за рахунок загальних надходжень бюджету та різницю між доходами і видатками загального фонду бюджету

5. Кошти бюджету розвитку спрямовуються на:

- а) реалізацію програм соціально-економічного розвитку відповідної території, пов'язаних зі здійсненням інвестиційної та інноваційної діяльності
- б) фінансування субвенцій та інших видатків, пов'язаних із розширенням відтворенням
- в) фінансування установ і закладів виробничої та соціальної інфраструктури, що утримуються за рахунок бюджетних

асигнувань, а також на фінансування заходів щодо соціального захисту населення

г) реалізацію програм соціально-економічного розвитку відповідної території, пов'язаних зі здійсненням інвестиційної та інноваційної діяльності та фінансування субвенцій та інших видатків, пов'язаних із розширеним відтворенням

6. Який метод бюджетного планування дає змогу переносити акцент з «утримання» бюджетної установи на «сенс функціонування» бюджетної установи:

а) балансовий метод

б) програмно-цільовий метод

в) метод екстраполяції

г) нормативний метод

7. Секвестр бюджету застосовується:

а) для міжбюджетного регулювання

б) бюджетного контролю

в) зменшення видатків у процесі виконання бюджету

г) для міжбюджетного регулювання, бюджетного контролю та зменшення видатків у процесі виконання бюджету

8. Стадіями виконання місцевого бюджету за видатками є:

а) установа бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів на основі та в межах затвердженого розпису бюджету

б) затвердження кошторисів, паспортів бюджетних програм (у разі застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі), а також порядків використання бюджетних коштів

в) взяття бюджетних зобов'язань

г) установа бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів на основі та в межах затвердженого розпису бюджету, затвердження кошторисів, паспортів бюджетних програм (у разі застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі), а також порядків використання бюджетних коштів та взяття бюджетних зобов'язань

9. Безоплатні та безповоротні платежі, отримані від інших органів державного управління, недержавних джерел або міжнародних організацій – це:

а) податкові надходження

б) неподаткові надходження

в) офіційні трансфери

г) міжбюджетні позики

10. Доходи від реалізації основного капіталу, державних запасів, землі та нематеріальних активів – це:

а) офіційні трансферти

б) податкові надходження

в) неподаткові надходження

г) доходи від операцій з капіталом

11. Місцевий бюджет складається з двох фондів:

а) загального та спеціального

б) загального та зведеного

в) обласного та міського

г) обласного та сільського

12. До місцевих зборів відносяться:

а) туристичний збір

б) збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства

в) збір за розміщення реклами, транспортний збір

г) збір в пунктах пропуску через державний кордон України

13. Яка ставка ПДФО ?

а) 15%;

б) 18%;

в) 10%;

г) 12%;

14. Яка ставка податку на прибуток підприємств ?

а) 20%

б) 18%

в) 16%

г) 15%

15. Податок на майно належить до:

а) місцевих податків

б) місцевих зборів

в) загальнодержавних податків

г) загальнодержавних платежів

16. Програмна класифікація видатків бюджету передбачає їх групування:

а) за напрямками використання коштів;

б) за рівнями бюджетної системи

в) згідно з розподілом бюджетних асигнувань між безпосередніми отримувачами коштів із бюджету на заплановані заходи

г) за бюджетними програмами

17. Управління єдиним казначейським рахунком здійснює:

а) Міністерство фінансів

б) Міністерство економіки

в) Національний банк України

г) Державна казначейська служба України

18. В яких органах відкриваються бюджетні рахунки?

а) в органах Державної казначейської служби України

б) у відділеннях Національного банку

в) у банківських установах

г) у філіях Національного банку

19. Яким документом затверджується перелік головних розпорядників коштів Державного бюджету?

а) Бюджетним Кодексом

б) законом про Державний бюджет

в) наказом Міністра фінансів

г) наказом Голови Державної казначейської служби України

20. Затверджений у встановленому порядку або прийнятий належним чином фінансово-плановий документ, який містить відповідні статті і суми витрат коштів на утримання органів державної влади, установ та організацій; на виробничу діяльність, капітальне будівництво тощо – це

а) кошторис

б) фінансове планування

в) фінансова стабільність

г) бюджет

21. Принцип субсидіарності у бюджетній системі :

а) загальнодержавний і регіональний рівень централізованих фондів, призначених для реалізації функцій держави;

б) забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади Автономної республіки Крим та органами місцевого самоврядування;

в) управління бюджетним процесом, різноманітні управлінські структури (галузеві міністерства й відомства), а також підприємства, установи й організації, керівництво яких має функції розпорядників бюджетних коштів пов'язані з бюджетом щодо фінансування його витрат

г) розподіл видів видатків між державним бюджетом та місцевими бюджетами, а також між місцевими бюджетами, що ґрунтується на необхідності максимально можливого наближення надання гарантованих послуг до їх безпосереднього споживача

22. У другому розділі діючої бюджетної класифікації передбачена класифікація витрат за такими ознаками

а) промислова класифікація витрат; економічна класифікація витрат; відомча класифікація витрат; програмна класифікація витрат

б) функціональна класифікація витрат; економічна класифікація витрат; відомча класифікація витрат; процедурна класифікація витрат

в) функціональна класифікація витрат; економічна класифікація витрат; відомча класифікація витрат; програмна класифікація витрат

г) функціональна класифікація витрат; бюджетна класифікація витрат; відомча класифікація витрат; програмна класифікація витрат

23. Яка система касового обслуговування бюджету застосовується в Україні?

а) кредитна система касового виконання бюджету

б) трансфертна система касового виконання бюджету

в) касова система касового виконання бюджету

г) казначейська система касового виконання бюджету

24. Діяльність бюджетних установ фінансується за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів, які надаються їм:

а) безповоротно

б) під %

в) під конкретний проект

г) в кредит

25. В бюджетних установах видатки можуть бути двох видів:

а) касові та фактичні

б) касові та планові

в) планові та фактичні

г) касові та не касові

26. Бюджетні установи в особі їх керівників, уповноважені на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань та здійснення видатків з бюджету, – це:

- а) розпорядники бюджетних коштів
- б) одержувачі бюджетних коштів
- в) виконавці бюджету
- г) органи оперативного управління бюджетом

27. Розподіл видатків за ознакою головного розпорядника бюджетних коштів визначає класифікація:

- а) функціональна
- б) економічна
- в) відомча
- г) програмна

Питання для самоперевірки:

1. Охарактеризувати джерела формування доходів місцевого самоврядування за рівнями місцевих бюджетів.
2. Назвати принципи формування і розподілу місцевих бюджетів.
3. Охарактеризувати сутність та методи прогнозування доходів місцевого бюджету.
4. Охарактеризувати склад податкових та неподаткових доходів місцевих бюджетів.
5. Назвати методи планування видаткової частини місцевих бюджетів.
6. Пояснити суть кошторисного фінансування місцевих бюджетів.
7. Назвати стадії виконання бюджету за видатками на місцевому рівні.

Практичні завдання:

Завдання 1. Провести аналіз доходів Державного бюджету України та місцевих бюджетів за останні 5 років в розрізі кодів бюджетної класифікації.

Завдання 2. Розподілити доходи між державним і місцевими бюджетами (обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування) відповідно до положень Бюджетного кодексу України. Вказати, які з цих доходів зараховуються: до загального

фонду відповідного бюджету; до спеціального фонду відповідного бюджету:

- 1) військовий збір, сплачений установою комунальної форми власності на території району;
- 2) податок на додану вартість
- 3) податок на доходи фізичних осіб, сплачений на території сільської територіальної громади;
- 4) плата за ліцензії на право роздрібної торгівлі тютюновими виробами на території міста;
- 5) дивіденди, нараховані за акції господарських товариств, у статутних капіталах яких є майно комунальної власності міста;
- 6) екологічний податок, сплачений на території місцевої територіальної громади;
- 7) рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення на території села;
- 8) податок на прибуток підприємства, розташованого на території селища;
- 9) вивізне мито;
- 10) кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів;
- 11) власні надходження бюджетних установ, що утримуються за рахунок коштів бюджету міської територіальної громади;
- 12) єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України;
- 13) плата за державну реєстрацію джерел іонізуючого випромінювання підприємством, що знаходиться на території міста.
- 14) 60 відсотків податку на доходи фізичних осіб
- 15) податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності, засновником яких є обласна рада
- 16) 15 відсотків податку на доходи фізичних осіб.
- 17) плата за ліцензії на певні види господарської діяльності та сертифікати, що видаються районними державними адміністраціями.

Завдання 3. Провести аналіз видатків Державного бюджету України та місцевих бюджетів за останні 5 років за функціональною класифікацією.

Завдання 4. Розподілити видатки між державним і місцевими бюджетами (обласні, районні бюджети та бюджети місцевого

самоврядування) відповідно до положень Бюджетного кодексу України.

1. Витрати на фінансування національної оборони
2. Міські програми і заходи щодо реалізації державної політики стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї
3. Витрати на фінансування судової влади
4. Місцеві програми громадського здоров'я
5. Фінансування міжнародної діяльності
6. Житлові субсидії населенню
7. Професійно-технічна освіта на умовах обласного замовлення
8. Виплата пенсій військовослужбовцям
9. Проведення референдуму
10. Програма підтримки кінематографії
11. Витрати на фінансування міських шкіл
12. Витрати на утримання амбулаторії в селі

2.6. Впровадження гендерно-орієнтованого підходу в бюджетному процесі

План:

1. Передумови впровадження гендерно-орієнтованого підходу в бюджетний процес органів місцевого самоврядування.
2. Визначення гендерно-орієнтованого бюджетування.
3. Дорожня карта з упровадження гендерно-орієнтованого бюджетування.
4. Гендерний бюджетний аналіз.

Література [1, 2, 3, 4]

Основні поняття теми:

Гендерна дискримінація (синонім — сексизм) — упереджене ставлення, дискримінація людини за ознакою статі чи гендерною ідентичністю.

Гендерний аналіз — вивчення відмінностей між жінками та чоловіками в умовах, потребах, рівнях участі, доступі до ресурсів та управлінні ними, повноваженнях у прийнятті рішень тощо, зумовлених усталеними в суспільстві гендерними ролями (нормами, очікуваними моделями поведінки, діяльністю, характерними

рисами, що вважаються притаманними для жінок і чоловіків).

Гендерно орієнтоване бюджетування — застосування комплексного гендерного підходу в бюджетному процесі. Це означає проведення гендерної оцінки бюджетів, урахування гендерного аспекту на всіх рівнях бюджетного процесу й перебудову доходів і видатків із метою заохочення гендерної рівності.

Гендерний підхід — це стратегія, що забезпечує врахування інтересів і досвіду жінок та чоловіків як невід'ємної складової планування, реалізації, моніторингу та оцінювання політики і програм у політичній, економічній, культурній і соціальній сферах для отримання жінками та чоловіками рівних благ.

Політика гендерної рівності — це діяльність державних інституцій, спрямована на гарантію та реалізацію рівних прав, свобод і можливостей для жінок і чоловіків, утвердження гендерної демократії та формування гендерної культури в суспільстві.

Тестові завдання:

1. Гендерно орієнтоване бюджетування – це:

- а) складання окремих бюджетів для жінок чи чоловіків, дівчат чи хлопців;
- б) рівний розподіл видатків на жінок та чоловіків за принципом 50 на 50;
- в) інструмент, що пов'язує бюджетний процес із гендерними аспектами та політикою гендерної рівності
- г) врахування інтересів та потреб груп лише за ознакою статі.

2. Гендерний розрив – це:

- а) процес, що фокусується виключно на видатках;
- б) відмінність між чоловіками і жінками в будь-якій сфері відносно всього, що стосується ступеню їх участі, доступу до ресурсів, розміру винагороди, реалізації прав, повноважень та впливу, а також використання благ та переваг.
- в) складання окремих бюджетів для жінок чи чоловіків, дівчат чи хлопців;
- г) інтеграція цілей гендерної рівності у бюджетний цикл.

3. Переваги гендерно орієнтованого бюджетування :

- а) підвищення ефективності бюджетної політики та темпів

економічного розвитку територій;

б) збільшення прозорості та підзвітності бюджетного процесу на усіх його етапах;

в) покращення послуг для населення та збільшення рівня довіри до влади;

г) все вищеперераховане вірно.

4. Економічний підхід до гендерно орієнтованого бюджетування передбачає:

а) ГОБ розглядається як сукупність різних процесів та інструментів, що спрямовані на оцінку впливу бюджетів на різні групи чоловіків і жінок з урахуванням гендерних відносин у суспільстві та економіці;

б) податково-бюджетна політика та її реалізація застосовуються для сприяння гендерній рівності та розвитку дівчат і жінок;

в) зв'язок гендерно орієнтованих політик та відповідних бюджетних коштів;

г) виконання бюджету таким чином, що жінки та чоловіки, дівчата та хлопці отримують однакову користь.

5. Гендерно чутлива бюджетна програма – це:

а) бюджетна програма, яка за результатами гендерного аналізу визнана такою, що потребує вжиття додаткових заходів (досліджень) для врахування гендерного аспекту;

б) бюджетна програма, яка враховує гендерний аспект і містить кількісні та якісні характеристики щодо цілеспрямованості орієнтованості на забезпечення гендерної рівності;

в) особлива складова бюджетної програми, яка характеризує хід її реалізації, ступінь досягнення поставленої мети та виконання завдань бюджетної програми;

г) немає правильної відповіді.

6. Відповідно до Методичних рекомендацій гендерний аналіз бюджетної програми передбачає дослідження:

а) бюджетної програми (її назви, мети, завдань, напрямів використання коштів, результативних показників), включаючи публічні послуги, що надаються в межах бюджетної програми;

б) отримувачів та надавачів цих послуг;

в) підходів до визначення обсягу та розподілу коштів в межах бюджетної програми

г) все вищезазначене вірно.

7. Основними передумовами успішного впровадження ГОБ є

наявність:

- а) інформаційної і просвітницької роботи з гендерних питань, котра, насамперед, передбачає роз'яснення національної політики щодо гендерної рівності;
- б) бюджетних програм;
- в) бюджетного аналізу;
- г) гендерної дискримінації.

8. Учасниками ГОБ з боку громадськості можуть бути:

- а) експертне співтовариство;
- б) жіночі організації;
- в) громадські організації;
- г) все вищеперераховане вірно.

9. Основними напрямками діяльності у роботі з ГОБ є:

- а) гендерний аналіз;
- б) бюджетування;
- в) бюджетна програма;
- г) бюджетний запит.

10. Метою гендерного бюджетного аналізу є:

- а) оцінка кінцевих результатів виконання бюджету і створення інформаційної бази для обґрунтування планових показників, які враховуються під час формування бюджету, а також у процесі здійснення бюджетної політики в наступний бюджетний період;
- б) виявлення факторів і причин, що негативно впливають на виконання планових показників бюджету;
- в) виявлення резервів збільшення доходів бюджету та удосконалення бюджетного процесу та міжбюджетних відносин;
- г) все вищеперераховане вірно.

Практичні завдання:

Завдання 1. Систематизувати нормативно-правові акти, які гарантують застосування гендерного підходу на всіх стадіях бюджетного процесу.

Завдання 2. На основі статистичних даних наведіть приклади гендерних розривів у сфері працевлаштування та оплати праці, у сфері управління.

Завдання 3. Виокремити риси практичних та стратегічних гендерних потреб:

переважно короткотермінові та невідкладні;
пов'язані з повсякденними потребами в їжі, житлі, здоров'ї, доходах тощо;
переважно довгострокові;
легко ідентифікуються жінками та чоловіками;
пов'язані з браком ресурсів та освіти, вразливості до бідності та насильства, нерівністю;
їх можна задовольнити шляхом забезпечення конкретними ресурсами: їжею, насосами для питної води, лікарнями тощо;
їх можна задовольнити шляхом підвищення самосвідомості, активізації жіночих організацій, надання освітніх послуг, політичної мобілізації;
жінки та чоловіки розглядаються як рушії змін;
жінки та чоловіки розглядаються переважно як бенефіціари (користувачі послуг);
призводять до покращення умов життя жінок та чоловіків;
можуть призвести до трансформування гендерних відносин у суспільстві.

2.7. Міжбюджетні відносини та їх складові

План:

1. Сутність міжбюджетних відносин.
2. Міжбюджетні трансфери.
3. Види субвенцій.
4. Механізм вирівнювання за рахунок дотацій.
5. Види субвенцій.
6. Порядок та умови надання субвенцій.
7. Освітня субвенція.

Література [1,2,3,5,8,9,19]

Основні поняття теми:

Бюджетна дотація - незв'язаний, загальний, безумовний, генеральний трансферт.

Бюджетна субвенція - зв'язаний, спеціальний, умовний трансферт, який надається при певній участі у фінансуванні з боку отримувача.

Бюджетне регулювання - надання коштів з Державного бюджету України до бюджетів областей, міст Києва і Севастополя з метою збалансування доходів і видатків кожного бюджету.

Міжбюджетні відносини - відносини між державою, Автономною Республікою Крим та територіальними громадами щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією України та законами України.

Міжбюджетні трансфери - кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого

Реверсна дотація - це кошти, що передаються до Державного бюджету з місцевих бюджетів для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій

Фінансове вирівнювання - сукупність інструментів і заходів, за допомогою яких усуваються фіскальні дисбаланси шляхом перерозподілу фінансових ресурсів по вертикалі бюджетної системи і горизонталі між адміністративно – територіальними одиницями.

Тестові завдання:

1. Міжбюджетні відносини - це:

- а) сукупність міжбюджетних трансфертів, що здійснюються протягом бюджетного року
- б) відносини між державою, місцевим самоврядуванням щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією та законами України
- в) відносини між органами місцевого самоврядування, метою яких є збалансування місцевих бюджетів
- г) перерозподіл коштів між територіально-адміністративними одиницями

2. Суб'єктами міжбюджетних відносин є:

- а) місцеві осередки політичних партій
- б) органи державної влади та управління й органи місцевого самоврядування, до компетенції яких включені повноваження щодо складання, розгляду, затвердження і виконання бюджетів
- в) громадські утворення і організації
- г) органи місцевого самоврядування

3. Бюджетне регулювання - це:

- а) надання коштів з місцевих бюджетів державному бюджету для збалансування доходів і видатків державного бюджету
- б) надання коштів з державного бюджету місцевим бюджетам для збалансування доходів і видатків усіх бюджетів
- в) надання коштів з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам у формі субсидій
- г) надання коштів з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам у формі дотацій

4. Фінансове вирівнювання - це:

- а) перерозподіл фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів
- б) спрямування коштів із «багатших» регіонів у «бідніші» з метою збалансування доходної і видаткової частин місцевих бюджетів
- в) відносини між державою, Автономною Республікою Крим та місцевим самоврядуванням щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією та законами України
- г) забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією та законами України

5. Які є види бюджетного субсидування?

- а) субсидія, субвенція, дотація
- б) субсидія, субвенція, дотація, вилучення коштів, бюджетна позичка
- в) субсидія, субвенція, дотація, взаємні розрахунки
- г) бюджетна субвенція, державна субсидія, державна дотація

6. Допомога вищестоящого бюджету нижчестоящому на безповоротній основі, яка не вимагає вкладення коштів отримувачем, – це:

- а) державний кредит за ставкою 0%
- б) бюджетна субсидія
- в) бюджетна дотація
- г) бюджетна субвенція

7. Трансферт, що надається з Державного бюджету місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій:

- а) субсидія
- б) базова дотація

в) бюджетна позика

г) реверсна дотація

8. Міжбюджетний трансферт для використання на певну мету називається...

а) субсидія

б) субвенція

в) дотація вирівнювання

г) запозичення

9. Основним методом бюджетного вирівнювання є метод:

а) міжбюджетних трансфертів

б) надання прямих та непрямих трансфертів

в) надання цільових та загальних трансфертів

г) надання поточних та капітальних трансфертів

10. Об'єктом міжбюджетних відносин є:

а) бюджетні кошти, які розподіляються між різними складовими бюджетної системи

б) фінансові ресурси комунальних підприємств

в) фінансові ресурси державних підприємств

г) грошові кошти бюджетних установ.

Практичні завдання:

Завдання 1. На основі даних Міністерства фінансів проаналізувати обсяги міжбюджетних трансфертів в Україні за останні 5 років. Порівняти динаміку надання різних видів трансфертів.

Завдання 2. Визначити суму офіційних трансфертів місцевого бюджету за такими даними: місцеві податки і збори – 30 тис. грн.; податок з підприємств комунальної власності – 34 тис. грн.; дотації – 14 тис. грн.; субвенції на здійснення програм соціального захисту – 17 тис. грн.; субвенції на виконання інвестиційних проектів – 27 тис. грн.

Завдання 3. Розрахувати коефіцієнт фінансової залежності місцевого бюджету (%), якщо видатки місцевого бюджету становлять 500 млн грн., а надходження міжбюджетних трансфертів 70 млн грн.

Завдання 4. Розрахувати коефіцієнт дотаційності місцевого бюджету (%), якщо загальні доходи місцевого бюджету становлять 710 млн грн., а міжбюджетні трансферти – 120 млн грн.

2.8 Фінансова безпека та ризики територіальних громад

План:

1. Сутність та рівні фінансової безпеки.
2. Внутрішні та зовнішні загрози фінансовій стабільності.
3. Ризики бюджетної політики в умовах воєнного стану та кризи.
4. Інструменти мінімізації ризиків.
5. Бюджетний потенціал

Література [1,2,3,11,12,13]

Основні поняття теми:

Бюджетна безпека - стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів.

Боргова безпека держави - певний рівень державної внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, який дозволяє зберегти стійкість фінансової системи країни до внутрішніх і зовнішніх загроз.

Економічна безпека держави – це стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі та характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання.

Індикатор (від лат. indicō — вказую, визначаю) — елемент, що відображає хід процесу або стан об'єкта аналізу, його якісні та кількісні характеристики.

Фінансова безпека держави – це стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для

стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансу, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни

Тестові завдання:

1. Серед широкого переліку загроз національним інтересам та національній безпеці України вагоме місце посідають загрози в економічній сфері, основними серед яких є:

- а) зниження інвестиційної та інноваційної активності
- б) нестабільність фінансової політики держави
- в) зростання кредитних ризиків
- г) всі відповіді вірні

2. Основним законодавчим актом, який встановлював механізм визначення рівня економічної безпеки України, була:

- а) Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні
- б) Методика розрахунку рівня економічної безпеки України
- в) акт про забезпечення комплексного розвитку малих міст України
- г) місцевий бюджет

3. Фінансова безпека включає такі складові:

- а) банківська безпека
- б) боргова безпека
- в) валютна безпека
- г) всі відповіді вірні

4. Бюджетна безпека - це:

- а) стан забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів, що надає можливість органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції
- б) стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів
- в) стан захищеності громадянського суспільства, що характеризується відсутністю небезпеки для життя та здоров'я людей
- г) стан суспільства, в тому числі всіх основних сфер виробництва, соціальної сфери, охорони внутрішнього конституційного порядку,

зовнішньої безпеки, культури

5. Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет (без урахування доходів Пенсійного фонду), %:

- а) не менше 30
- б) не більше 30
- в) більше 20-30
- г) менше 20

6. Відношення дефіциту / профіциту державного бюджету до ВВП, %:

- а) не більше 3
- б) не більше 5
- в) більше 5
- г) не менше 10

7. Покриття дефіциту зведеного бюджету за рахунок зовнішніх запозичень, %:

- а) більше 30
- б) не більше 15
- в) не більше 30
- г) не менше 25

8. Відношення дефіциту, профіциту торговельного балансу до загального обсягу зовнішньої торгівлі, %:

- а) не більше 5
- б) не більше 10
- в) не менше 5
- г) не менше 20

9. Обсяг трансфертів з державного бюджету, % до ВВП:

- а) не більше 5 – 15
- б) не більше 15 – 20
- в) не більше 10 – 15
- г) не менше 10 – 15

10. Об'єднання декількох позик - це метод

- а) уніфікація
- б) консолідація
- в) відстрочення погашення позик
- г) реструктуризація боргу.

Практичні завдання:

Завдання 1. На основі даних Міністерства фінансів проаналізувати обсяги прямого державного боргу та гарантованого державного боргу в Україні за останні 5 років.

Завдання 2. На основі даних Міністерства фінансів проаналізувати обсяги внутрішнього та зовнішнього державного боргу в Україні за останні 5 років.

Завдання 3. На основі даних Міністерства фінансів визначити індикатори бюджетної безпеки місцевих бюджетів

Індикатор	Порогове значення
Темп зміни ВРП	Більше 100%
Частка ВРП у ВВП держави	Більше 5 %
Частка доходів місцевих бюджетів у загальнодержавних доходах	Більше 3%
Частка доходів місцевого бюджету до ВРП	Більше 25%
Рівень забезпечення видатків доходами	Більше 100%
Дефіцит (профіцит) бюджету до ВРП	Менше 5 %

2.9. Управління місцевими фінансами

План:

1. Державна підтримка місцевих бюджетів.
- 2.Форми державного фінансового контролю.
3. Методи фінансового контролю.
4. Органи фінансового контролю та їх функції.

Література [1,2,3,8,9,10,11,12,13,17,18,]

Основні поняття теми:

Бюджетна політика - це сукупність заходів щодо здійснення взаємодії бюджетів різних рівнів. Бюджетна політика виражається в структурі видаткової частини бюджету, в розподілі витрат між бюджетами різних рівнів, в джерелах і способах покриття бюджетного дефіциту, у формах і методах управління державним боргом.

Державна фінансова політика - частина соціально-економічної політики держави із забезпечення збалансованого зростання фінансових ресурсів у всіх ланках фінансової системи, що призведе до покращання соціального та матеріального добробуту суспільства.

Фінансове планування — це сукупність показників та методів оцінки стану фінансів держави та інших економічних суб'єктів з метою виявлення можливостей збільшення фінансових ресурсів та їхнього ефективного використання.

Фінансове регулювання — це законодавчо визначена система впливу держави на фінансові процеси в суспільстві.

Фінансовий облік — це науково обґрунтована система нагляду, відображення, групування, узагальнення та контролю за кількісними та якісними показниками виконання фінансових планів.

Фінансовий контроль - це специфічна діяльність, що реалізується через систему спостережень і перевірки законності процесів створення і ефективності використання грошових фондів держави та економічних суб'єктів.

Тестові завдання:

1. Фінансовий моніторинг – це:

- а) система суспільних відносин, пов'язаних з запобіганням та протидією незаконним фінансовим операціям
- б) функція деяких державних органів
- в) процес опрацювання інформації про сумнівні фінансові операції
- г) всі відповіді правильні.

2. Сукупність заходів, які проводять державні органи і які пов'язані з перевіркою законності, доцільності та ефективності утворення, розподілу і використання грошових фондів держави і місцевих органів самоврядування, – це:

- а) фінансовий контроль
- б) податковий контроль
- в) бюджетний контроль
- г) економічна експертиза

3. У якому нормативному документі закріплено існування інституту місцевого самоврядування в Україні, визначено повноваження органів місцевого самоврядування, матеріальної і фінансової основи самоврядування, основних засад функціонування місцевих бюджетів, гарантування фінансування державою здійснення органами місцевого самоврядування делегованих повноважень:

- а) Конституції України
- б) Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні»
- в) Бюджетному кодексі України
- г) щорічних законах «Про Державний бюджет України»

4. У якому нормативному документі визначено склад загального і спеціального фондів місцевих бюджетів, взаємовідносини між Державним бюджетом України та місцевими бюджетами, обсяги та особливості перерахування міжбюджетних трансфертів, додаткові положення, які регламентують бюджетний процес:

- а) Конституції України
- б) Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні»
- в) Бюджетному кодексі України
- г) щорічних законах «Про Державний бюджет України»

5. У якому нормативному документі проведено розподіл доходів і видатків між бюджетами, встановлено процедуру міжбюджетних відносин:

- а) Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні»
- б) Бюджетному кодексі України
- в) щорічних законах «Про Державний бюджет України»
- г) Податковому кодексі України

6. Цілеспрямована діяльність держави щодо використання бюджетної системи для реалізації завдань економічної політики в країні:

- а) бюджетний механізм
- б) бюджетна політика
- в) бюджетне регулювання
- г) бюджетні стимули

7. Залежно від часу проведення фінансовий контроль на місцевому рівні поділяється на:

- а) попередній, поточний і наступний
- б) оперативний і тактичний
- в) оперативний, тактичний і стратегічний
- г) фінансовий і нефінансовий

8. Поточний фінансовий контроль на місцевому рівні:

- а) проводиться до моменту здійснення фінансових операцій, під час яких допускаються або можуть бути допущені порушення
- б) здійснюється під час проведення фінансових операцій та є

складовою частиною системи оперативного фінансового управління
в) здійснюється після проведення фінансових операцій і передбачає поглиблене дослідження фінансової діяльності об'єктів контролю
г) забезпечує достовірність інформації про фінансову діяльність органів місцевого самоврядування.

9. Основні методи управління місцевими фінансами в Україні:

- а) оперативне управління
- б) стимулювання
- в) фінансовий контроль
- г) оперативне управління, стимулювання, фінансовий контроль

10. Головними фінансовими фондами місцевих органів влади є:

- а) місцеві бюджети, резервні, позабюджетні валютні та цільові фонди
- б) фонди грошових ресурсів комунальних підприємств
- в) ресурси, що їх залучають місцеві органи влади у формі банківських кредитів, від розміщення місцевих позик
- г) місцеві бюджети, резервні, позабюджетні валютні та цільові фонди, фонди грошових ресурсів комунальних підприємств, ресурси, що їх залучають місцеві органи влади у формі банківських кредитів, від розміщення місцевих позик

Питання для самоперевірки:

1. Які існують підстави для внесення змін у рішення про місцевий бюджет?
2. Які функції Державної казначейської служби України та які функції виконують її підрозділи на місцях?
3. Які функції виконують підрозділи Державної податкової служби України на місцях?
4. Які функції виконує Державна аудиторська служба? Що тут, на ваш погляд, вимагає реформування?
5. Які методи фінансового контролю використовуються на місцевому рівні?
6. Як визнається факт перевиконання дохідної частини загального фонду місцевого бюджету?
7. Як визнається факт недоотримання доходів загального фонду місцевого бюджету?
8. Які показники характеризують фінансовий стан місцевого

бюджету?

9. Що таке касове виконання бюджету?

10. У чому сутність і переваги казначейської системи обслуговування бюджету?

11. Який орган державної влади чи місцевого самоврядування затверджує місцевий бюджет?

2.10. Фінансові інструменти розвитку територіальних громад

План:

1. Муніципальні позики та облігації.
2. Місцеві податки і збори.
3. Державно-приватне партнерство (PPP).
4. Залучення інвестицій та грантових ресурсів.

Література [1,2,3,8,9,10,11,12,13,17,18,]

Основні поняття теми:

Муніципальні облігації - цінні папери, що емітуються органами місцевого самоврядування з метою залучення коштів для реалізації інфраструктурних, соціальних або екологічних проєктів громади.

Муніципальні позики - форма запозичення місцевих органів влади, що передбачає отримання кредитів або випуск боргових зобов'язань для фінансування розвитку території за умов подальшого повернення коштів.

Місцеві податки і збори - обов'язкові платежі, встановлені органами місцевого самоврядування відповідно до Податкового кодексу України, які формують дохідну частину місцевих бюджетів (наприклад, податок на майно, єдиний податок, туристичний збір).

Державно-приватне партнерство (PPP) - механізм взаємодії органів влади та приватного сектору, спрямований на спільну реалізацію інвестиційних проєктів для розвитку інфраструктури та надання публічних послуг на принципах розподілу ризиків і вигод.

Інвестиційні проєкти громади - заходи, спрямовані на залучення капіталу у виробничу, соціальну чи екологічну інфраструктуру територіальної громади з метою підвищення її економічного потенціалу.

Грантові ресурси - безповоротна фінансова допомога, що надається міжнародними організаціями, фондами або урядами інших країн для підтримки програм розвитку місцевих громад.

Фінансова самодостатність громади - здатність територіальної громади забезпечувати виконання своїх функцій та стратегічних цілей за рахунок власних фінансових ресурсів і ефективного використання зовнішніх джерел фінансування.

Тестові завдання:

1. Яка основна мета випуску муніципальних облігацій?

- а) підтримка національної валюти
- б) фінансування державних підприємств
- в) залучення коштів для реалізації місцевих проєктів розвитку
- г) контроль за використанням бюджетних коштів

2. Хто має право випускати муніципальні облігації в Україні?

- а) приватні підприємства
- б) органи місцевого самоврядування
- в) національний банк України
- г) комерційні банки

3. До місцевих податків і зборів належить:

- а) податок на прибуток підприємств
- б) єдиний податок
- в) акцизний податок
- г) мито

4. Який орган визначає перелік місцевих податків і зборів?

- а) Кабінет Міністрів України
- б) Верховна Рада України
- в) Податкова служба України
- г) Місцева рада громади

5. Основна перевага державно-приватного партнерства (PPP) полягає у:

- а) повному фінансуванні проєктів державою
- б) уникненні податкових зобов'язань
- в) спільному фінансуванні і розподілі ризиків між державою та бізнесом
- г) монополізації приватного сектору

6. Що з наведеного є прикладом державно-приватного партнерства?

- а) виплата субсидій населенню
- б) будівництво дороги приватним інвестором за угодою з міською радою
- в) надання кредиту банком фізичній особі
- г) приватизація державного підприємства

7. Грантові ресурси — це:

- а) позики, що підлягають обов'язковому поверненню
- б) безповоротна фінансова допомога для реалізації проєктів розвитку
- в) фінансування, надане під відсотки
- г) тимчасові бюджетні дотації

8. Яке з наведеного джерел належить до інструментів залучення інвестицій у громаду?

- а) соціальні виплати
- б) муніципальні облігації
- в) адміністративні штрафи
- г субсидії населенню

9. Фінансова самодостатність територіальної громади означає:

- а) залежність від державних трансфертів
- б) можливість фінансувати розвиток переважно за рахунок власних і залучених ресурсів
- в) виключно зовнішнє фінансування
- г) відсутність контролю за бюджетними коштами

10. Основна мета використання фінансових інструментів громади полягає у:

- а) збільшенні кількості державних субвенцій
- б) підвищенні ефективності місцевого самоврядування та стимулюванні розвитку території
- в) централізації фінансових потоків
- г) зменшенні податкового навантаження на державу

Питання для обговорення:

1. Які переваги та ризики має використання муніципальних облігацій для фінансування місцевих проєктів?
2. Як система місцевих податків і зборів впливає на фінансову самостійність територіальних громад?

3. Чи може державно-приватне партнерство стати основним інструментом розвитку інфраструктури громад в Україні?

4. Які чинники стримують залучення інвестицій на місцевому рівні та як їх подолати?

5. Наскільки ефективно українські громади використовують грантові ресурси міжнародних організацій?

6. Як забезпечити прозорість і підзвітність у використанні фінансових інструментів розвитку громади?

7. Які фінансові інструменти є найбільш перспективними для розвитку територіальних громад в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення?

Практичні завдання:

Завдання 1. Громада планує реалізувати проєкт будівництва спортивного комплексу. Маєте такі джерела фінансування:

1. Муніципальні облігації на суму 10 млн грн.

2. Місцеві податки та збори — очікуваний приріст доходів 3 млн грн.

3. Державна субвенція на 5 млн грн.

Скласти фінансову модель проєкту. Розрахувати частку кожного джерела фінансування у відсотках. Оцінити ризики кожного джерела та запропонувати способи їх мінімізації.

Завдання 2. Громада планує взяти позику 8 млн грн під 12% річних на 3 роки для капітального ремонту доріг. Очікуваний економічний ефект проєкту — 1,2 млн грн щороку. Розрахувати загальну суму погашення позики за 3 роки. Визначити, чи покриває економічний ефект витрати на позику. Скласти короткий висновок щодо доцільності залучення позики.

Завдання 3. Громада отримала наступні ресурси на рік:

Місцеві податки — 6 млн грн

Муніципальні облігації — 4 млн грн

Державні субвенції — 5 млн грн

Потрібно профінансувати:

Освітню програму — 3 млн грн

Будівництво спортивного комплексу — 7 млн грн

Ремонт доріг — 5 млн грн

Розподілити джерела фінансування між проектами. Підрахувати залишок коштів або дефіцит. Запропонувати шляхи покриття дефіциту або оптимізації бюджету.

2.11. Громадський бюджет

План:

1. Запровадження громадського бюджету.
2. Сутність бюджету участі.
3. Механізми участі громадськості у бюджетному процесі на місцевому рівні.
4. Громадський проект. Етика в громадському бюджеті.

Література [1,2,3,9,14,17]

Основні поняття теми:

Громадський бюджет (бюджет участі) – демократичний процес, який надає можливість кожному мешканцю брати участь у розподілі коштів місцевого бюджету через створення проєктів для покращення міста та/або голосування за них.

Громадська бюджетна комісія - колегіальний орган, який складається з громадських об'єднань та благодійних організацій, обраних до складу ГБК. ГБК здійснює громадський контроль за реалізацією етапів ГБ, за роботою електронної системи, дотриманням етики, здійснює розгляд скарг будь-яких сторін-учасниць, затверджує результати голосування.

Громадський проєкт - документ, який визначає необхідність, доцільність та корисність здійснення у межах громадського бюджету заходів, спрямованих на розвиток територіальної громади. З дня подачі проєкту та до дня отримання експертного висновку проєкт має статус попереднього проєкту.

Експертиза проєктів - обґрунтована оцінка проєкту на предмет його відповідності законодавству, а також можливості його реалізації.

Команда громадського проєкту - громадянин (громадяни), які подали громадський проєкт для участі у ГБ, чи долучилися до нього на наступних етапах.

Проекти-переможці - проекти, які після завершення голосування затверджені до реалізації громадською бюджетною комісією.

Цикл громадського бюджету - визначений параметрами ГБ проміжок часу, протягом якого проводяться всі заплановані етапи громадського бюджету.

Тестові завдання:

1. Хто може подавати проекти до громадського бюджету

- а) будь який мешканець міста/ОТГ
- б) органи місцевого самоврядування
- в) мешканці, які постійно проживають в даному місті/ОТГ
- г) любий громадянин країни

2. Що таке бюджет участі?

- а) місцевий бюджет, у формуванні якого може взяти участь будь який який мешканець міста/ОТГ
- б) демократичний процес, який надає можливість кожному жителю брати участь в розподілі коштів місцевого бюджету через створення проєктів для покращення міста/ОТГ та/або голосування за них
- в) бюджет територіальної громади, в якому приймають участь мешканці, які постійно проживають в даному місті/ОТГ
- г) всі відповіді правильні

3. Які проекти будуть реалізовані?

- а) які оберуть органи місцевого самоврядування
- б) ті, які набрали найбільшу кількість голосів
- в) ті, що оберуть депутати відповідної територіальної громади
- г) проекти вартістю до 1 млн грн

4. На основі якого нормативного документа здійснюється розгляд проєктів громадського бюджету?

- а) бюджету громади
- б) Бюджетного кодексу
- в) Положення про Громадський бюджет, що приймається органами місцевого самоврядування
- г) Положення про Громадський бюджет, що затверджується КМУ

5. Представлений проєкт має відповідати наступним вимогам:

- а) реалізація проєкту відбувається на території відповідного міста/ОТГ

б) реалізація проєкту відбувається на території будь якого міста/ОТГ України

в) реалізація проєкту відбувається за кошти мешканців міста/ОТГ

г) термін реалізації проєкту не перевищує 1 місяця

6. В який спосіб подається проєкт до громадського бюджету?

а) проєкт подається виключно в електронному вигляді

б) проєкт подається в паперовому вигляді

в) проєкт подається через соціальні мережі

г) проєкт подається лідером Команди в електронному або у паперовому (у пунктах супроводу громадського бюджету) вигляді.

7. В який спосіб здійснюється голосування за проєкти громадського бюджету?

а) в електронній системі або у пунктах супроводу в електронному вигляді через авторизацію осіб, які голосують та відповідають визначеним критеріям

б) в органах місцевого самоврядування

в) в соціальних мережах

г) всі відповіді правильні

8. Хто проводить експертизу проєктів?

а) вищестоящий орган

б) органи місцевого самоврядування

в) визначений робочою групою відповідний структурний підрозділ органів місцевого самоврядування

г) любий громадянин країни

9. Які вимоги до формування Команди громадського проєкту?

а) не можуть бути учасниками Команди особи, які мають потенційний конфлікт інтересів, зокрема, є учасником робочих груп, відповідальними за експертизу проєктів, за роботу електронної системи (її адміністрування/модерування)

б) не можуть бути учасником Команди особи, яким не виповнилося 18 років

в) учасником Команди повинні бути мешканці, які постійно проживають в даному місті/ОТГ

г) всі відповіді правильні

10. Які повноваження має громадська бюджетна комісія?

а) розгляд спірних ситуацій, що виникають на всіх етапах ГБ, а також розгляд усіх звернень, скарг

б) затвердження списку проєктів-переможців

- в) здійснення аналізу практики реалізації ГБ та надання пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення механізму ГБ
г) всі відповіді правильні

Практичні завдання:

Завдання 1. Систематизувати та проаналізувати нормативно-правову базу формування громадського бюджету м. Рівне.

Завдання 2. Провести аналіз реалізованих громадських проєктів в м. Рівне за останні 3 роки залежно від типу та категорій.

3. Загальні рекомендації до оформлення курсової роботи

Навчальним планом підготовки магістрів за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування», ОП «Міське самоврядування» передбачено виконання курсової роботи з дисципліни.

Курсова робота виконується кожним студентом за індивідуально отриманим завданням. Курсова робота складається із теоретичної та практичної частин. Теоретична частина охоплює вичерпну характеристику аналітичних даних щодо основних соціально-економічних показників стану і розвитку певної адміністративно-територіальної одиниці, а практична – включає аналіз доходів, витрат, трансфертів бюджетів певної адміністративно-територіальної одиниці.

Вибір адміністративно-територіальної одиниці як об'єкту дослідження до курсової роботи магістри здійснюють відповідно до вихідних даних.

Обсяг курсової роботи становить до 40 сторінок.

Курсова робота виконується в комп'ютерному варіанті. Поля: верхнє та нижнє – 2 см, ліве -2,5 см, праве – 1 см.

Шрифт 14 Times New Roman. Інтервал – полуторний.

Заголовки структурних частин курсової роботи ЗМІСТ, ВСТУП, РОЗДІЛ, ВИСНОВКИ, ДОДАТКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ друкують великими жирними літерами симетрично до набору. Заголовки підрозділів друкують маленькими жирними літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці

заголовок не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою.

Відстань між заголовком та текстом повинна дорівнювати 3 інтервалам.

Кожну структурну частину курсової роботи починають з нової сторінки.

Нумерація сторінок в правому верхньому кутку. Першою сторінкою є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять.

Такі структурні частини курсової роботи, як зміст, вступ, висновки, список використаних джерел не мають порядкового номера.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку, наприклад: «1.2.» (другий підрозділ першого розділу). У тому ж рядку наводять заголовок підрозділу.

Ілюстрації і таблиці подаються в курсовій роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу. Наприклад: Рис.1.2 (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва розміщуються послідовно під ілюстрацією.

Таблиці нумерують послідовно в межах розділу. В правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначеннями номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу). Заголовки таблиці починаються з великої літери, а підзаголовки – з малої, якщо вони становлять одне речення із заголовком. У кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапок не ставлять. Заголовки і підзаголовки граф зазначають в однині.

Формули в курсовій роботі нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Номери формул пишуть біля правого поля аркуша на рівні відповідної формули в

круглих дужках, наприклад: (3.1) (перша формула третього розділу).

Посилання в тексті курсової роботи на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань із вказанням сторінок, наприклад, [1, с.23].

В кінці курсової роботи необхідно вказати перелік використаної літератури, який формується в алфавітному порядку.

Кожне джерело у списку використаної літератури повинно бути сформоване наступним чином: Прізвище та ініціали автора; повна назва роботи, місто, видавництво, рік видання, кількість сторінок.

Для статей, що опубліковані в періодичній літературі, необхідно вказати прізвище та ініціали автора, назву статті, назву видання, рік видання, номер журналу та сторінки.

Додатки оформлюють на наступних сторінках курсової роботи. Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен містити заголовок та номер. Додатки слід позначати послідовно великими літерами українського алфавіту, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ї, наприклад: Додаток А, Додаток Б і т.д. Якщо додаток продовжується на наступній сторінці, то вказують: продовження додатка А.

Оцінювання курсової роботи

Контроль виконання курсової роботи включає поточний контроль за виконанням розрахунків та захист перед комісією. Оцінка виконання та захист курсової роботи проводиться за 50 – бальною шкалою.

Теоретична частина	Розрахункова частина	Захист роботи	Сума
10	20	20	50

4. Тематика курсових робіт

Тематика КР*	В-т
Формування місцевого бюджету Вінницької області	1
Формування місцевого бюджету Волинської області	2
Формування місцевого бюджету Дніпропетровської області	3
Формування місцевого бюджету Донецької області	4
Формування місцевого бюджету Житомирської області	5

Формування місцевого бюджету Закарпатської області	6
Формування місцевого бюджету Запорізької області	7
Формування місцевого бюджету Івано-Франківської області	8
Формування місцевого бюджету Київської області	9
Формування місцевого бюджету Кіровоградської області	10
Формування місцевого бюджету Луганської області	11
Формування місцевого бюджету Львівської області	12
Формування місцевого бюджету Миколаївської області	13
Формування місцевого бюджету Одеської області	14
Формування місцевого бюджету Полтавської області	15
Формування місцевого бюджету Рівненської області	16
Формування місцевого бюджету Сумської області	17
Формування місцевого бюджету Тернопільської області	18
Формування місцевого бюджету Харківської області	19
Формування місцевого бюджету Херсонської області	20
Формування місцевого бюджету Хмельницької області	21
Формування місцевого бюджету Черкаської області	22
Формування місцевого бюджету Чернівецької області	23
Формування місцевого бюджету Чернігівської області	24

**Курсова робота може бути виконана на прикладі бюджету міста, села, селища, ТГ тощо.*

5. Структура та зміст курсової роботи

Обов'язковими структурними елементами курсової роботи з дисципліни «Бюджетна політика територіальних громад» є наступні:

Вступ.

Розділ 1. Теоретичний

Розділ 2. Аналітичний

Розділ 3. Проєктний

Висновки.

Список використаних джерел

Додатки.

Приклад плану курсової роботи:

Вступ.

Розділ 1. Теоретико-організаційні засади формування місцевих бюджетів

1.1. Нормативно-правове забезпечення процесу формування місцевих бюджетів.

1.2. Органи управління процесом формування місцевих бюджетів.

1.3. Оцінка передумов формування місцевих бюджетів (*коротка характеристика регіону*).

Розділ 2. Аналіз основних показників формування місцевого бюджету області

2.1. Аналіз доходів бюджету.

2.2. Аналіз видатків бюджету.

2.3. Оцінка забезпечення регіону бюджетними ресурсами.

Розділ 3. Підвищення ефективності формування місцевого бюджету..... області

3.1. Впровадження міжнародного досвіду формування місцевих бюджетів.

3.2. Покращення основних показників бюджету та ефективності використання бюджетних коштів.

Висновки та пропозиції.

Список використаних джерел.

Додатки.

Курсова робота виконується на прикладі конкретного регіону і повинна включати наступні частини:

Вступ – до 2 стор. У вступі слід коротко відобразити:

- обґрунтування актуальності теми;
- загальну мету і поставлені у роботі завдання;
- інформаційно-аналітичну базу;
- відомості про структуру і обсяг курсової роботи

Основна частина курсової роботи складається з розділів і підрозділів. Кожний розділ починають з нової сторінки.

В першому розділі (до 10 стор.) розглядають теоретичні питання щодо формування місцевих бюджетів та дають коротку економічну характеристику регіону.

В другому розділі (до 15 стор.) проводять аналіз показників бюджету конкретного регіону за 3 роки. Для аналізу можна використовувати інформацію щодо формування показників бюджету з веб-сайта Міністерства фінансів України за посиланням: <https://www.mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik>,

або

<https://openbudget.gov.ua/?month=8&year=2024&budgetType=LOCAL>

В третьому розділі (до 10 стор.) на основі проведеного аналізу з урахуванням міжнародного досвіду визначають шляхи підвищення ефективності формування бюджету регіону згідного обраного варіанту

Висновки (до 3 стор.) містять найважливіші результати, одержані в курсовій роботі та рекомендації щодо покращення формування місцевих бюджетів.

Список використаних джерел повинен містити не менше 30 джерел.

В **додатках** має бути представлена фінансова звітність за три роки, на основі якої проводився аналіз.

6. Методика проведення аналізу формування та використання коштів місцевих бюджетів

В **другому розділі** (15 стор.) проводять структурно-динамічний та параметричний аналіз формування та використання бюджетних ресурсів за 3 роки.

Фінансові ресурси країни варто розглядати як динамічне поєднання наявних фінансових ресурсів, що перебувають у розпорядженні держави (бюджет), підприємств, домашніх господарств та зовнішніх інвестицій. **Бюджетні ресурси** можна визначити як частину фінансових ресурсів, що, у відповідності з діючим бюджетним законодавством, мобілізуються у фондах грошових коштів держави (зведеному бюджеті).

Завдання аналізу бюджетних ресурсів:

визначення тенденцій та закономірностей обсягів доходів та видатків зведеного бюджету та їх балансування;

визначення структури доходів та видатків бюджету;

оцінювання зв'язку доходів та видатків бюджету з іншими макроекономічними показниками;

визначення особливостей фінансування бюджету.

Доходи місцевих бюджетів згідно бюджетної класифікації включають наступні надходження:

податкові – серед яких: *прямі податки* (податок на прибуток корпорацій і з громадян, плата за землю, платежі власників транспортних засобів, податок на промисел); *непрямі податки* (ПДВ, акцизи, митні); *платежі за використання природних ресурсів*

(ліси, водні ресурси, природні копалини); *платежі за державні послуги та місцеві податки та збори*;

неподаткові – за приватизацію державного майна, реалізацію державних матеріалів (наприклад, реалізація дорогоцінних металів і каменів), інші;

внески в цільові фонди – збір на обов’язкове страхування на випадок безробіття, платежі до фонду соціального захисту інвалідів, збір за забруднення навколишнього середовища, збори на будівництво та утримування автомобільних доріг тощо;

доходи від операцій з капіталом – від продажу основного капіталу (наприклад, споруди, устаткування), державних запасів товарів (наприклад, зерна), а також податки на фінансові операції;

офіційні трансферти – безоплатні та безповоротні платежі, отримані від інших органів державного управління, недержавних міжнародних організацій

Аналіз доходів бюджету області може бути проведений з використанням аналітичних табл. 2.1-2.4.

Таблиця 2.1

Аналіз доходів бюджету.... області, млн..грн

Показники	Роки						Темп росту 3/1, %
	1 рік		2 рік		3 рік		
	млн грн	ПВ, %	млн грн	ПВ, %	млн грн	ПВ, %	
Податкові надходження							
Неподаткові надходження							
Доходи від операцій з капіталом							
Цільові фонди							
Офіційні трансферти							
Разом							
Доходи місцевих бюджетів, млн. грн (без урахування трансфертів)		х		х		х	
Чисельність населення, тис. ос.		х		х		х	
Доходи на одну особу, млн грн на 1 особу		х		х		х	
Доходи зведеного бюджету							

України, млн.грн							
Частка у доходах зведеного бюджету України (без урахування міжбюджетних трансфертів), %	x		x		x		x
ВРП, млн. грн							
Частка перерозподілу ВРП через місцевий бюджет, %	x		x		x		x

Таблиця 2.2

Аналіз податкових надходжень бюджету.... області, млн.грн

Показники	Роки						Темп росту 3/1, %
	1 рік		2 рік		3 рік		
	млн. грн	ПВ, %	млн. грн	ПВ, %	млн. грн	ПВ, %	
Податок на доходи фізичних осіб							
Місцеві податки і збори							
<i>в т.ч. земельний податок</i>							
<i>єдиний податок</i>							
Акцизний податок							
Податок на прибуток підприємств							
Інші податки та збори							
Разом податкових надходжень							

Таблиця 2.3

Аналіз неподаткових надходжень бюджету.... області, млн.грн

Показники	Роки						Темп росту 3/1, %
	1 рік		2 рік		3 рік		
	млн. грн	ПВ, %	млн. грн	ПВ, %	млн. грн	ПВ, %	
Власні надходження бюджетних установ							
Плата за розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів							

Плата за надання адміністративних послуг							
Надходження від орендної плати							
Інші неподаткові надходження							
Разом неподаткових надходжень							

Таблиця 2.4

Аналіз міжбюджетних трансфертів бюджету.... області, млн.грн

Показники	Роки			Темп росту 3/1, %
	1 рік	2 рік	3 рік	
Офіційні трансферти від органів державного управління				
дотації				
% до загальних трансфертів				
субвенції				
% до загальних трансфертів				

Видатки бюджету – це витрати, що виникають у зв’язку з виконанням державою своїх завдань і функцій. Ці витрати виражають економічні відносини, на основі яких відбувається процес використання централізованого фонду коштів держави за різними напрямками.

Функціональна класифікація видатків та кредитування бюджету включає такі групи видатків:

- фінансування промислового виробництва;
- фінансування соціально-культурних заходів;
- фінансування науки;
- утримання правоохоронних органів і органів державної влади і управління;
- створення резервних фондів;
- інші видатки та виплати.

За економічною класифікацією виділяють поточні та капітальні видатки.

Поточні характеризують витрати на утримання підприємств, об’єктів, установ і закладів виробничої і соціальної інфраструктури

визначені на початок бюджетного року.

Капітальні (видатки розвитку) — це видатки на фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності держави.

Аналіз видатків бюджету області може бути проведений з використанням аналітичних табл. 2.5 -2.6.

Таблиця 2.5

Аналіз видатків бюджету.... області за функціональним призначенням, млн.грн

Показники	Роки						Темп росту 3/1, %
	1 рік		2 рік		3 рік		
	млн. грн	ПВ, %	млн. грн	ПВ, %	млн. грн	ПВ, %	
Видатки, всього							
Соціальний захист та соціальне забезпечення							
Освіта							
Охорона здоров'я							
Економічна діяльність							
Житлово-комунальне господарство							
Загальнодержавні функції							
Духовний та фізичний розвиток							
Міжбюджетні трансферти							
Видатки на 1 особу		x		x		x	

Таблиця 2.6

Аналіз видатків бюджету.... області за економічною класифікацією, млн.грн

Показники	Роки						Темп росту 3/1, %
	1 рік		2 рік		3 рік		
	млн. грн	ПВ, %	млн. грн	ПВ, %	млн. грн	ПВ, %	
Видатки, всього, в т.ч.							
поточні видатки							
капітальні видатки							

Для аналізу забезпеченості регіону бюджетними ресурсами можуть бути розраховані показники, що представлені в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Аналіз забезпеченості регіону бюджетними ресурсами

№	Найменування	Алгоритм розрахунку	Роки			Темп росту 3/1, %
			1	2	3	
Вихідні дані						
1	Доходи бюджету всього, млн. грн	-				
2	Доходи бюджету, млн. грн (без трансфертів)	-				
3	Доходи бюджету власні, млн. грн	-				
4	Податкові доходи, млн. грн	-				
5	Власні податкові надходження (місцеві податки і збори), млн. грн	-				
6	Трансферти, млн. грн	-				
7	Витрати бюджету , млн. грн	-				
8	Чисельність населення області, тис. осіб	-				
9	Доходи зведеного бюджету України, млн. грн					
Розрахункові показники						
1	Коефіцієнт участі МБ у формуванні ЗБ України, %	Показує співвідношення між доходами МБ (без трансфертів) та доходами ЗБУ				
2	Рівень податкових надходжень, %	Характеризує частку податкових надходжень у структурі доходів МБ				

3	Коефіцієнт бюджетного покриття , %	Показує яка частина видатків МБ фінансується за рахунок його доходів (без трансфертів)				
4	Коефіцієнт фінансової залежності, %	Показує, яка частина видатків МБ покривається за рахунок надходжень від міжбюджетних трансфертів				
5	Коефіцієнт автономії , %	Показує частку власних доходів у загальних доходах місцевого бюджету				
6	Коефіцієнт дотаційності, %	Показує частку міжбюджетних трансфертів у загальних доходах МБ				
7	Коефіцієнт податкової самостійності, %	Показує частку власних податкових надходжень у загальній сумі податкових надходжень МБ				
8	Коефіцієнт бюджетної результативності грн/чол	Характеризує яка величина доходів МБ (без урахування трансфертів) припадає на одного мешканця регіону				
9	Коефіцієнт відносної бюджетної результативності %	Характеризує рівномірність залучення доходів до МБ з розрахунку на одного мешканця та визначається як співвідношення коефіцієнта бюджетної результативності даного регіону до середнього значення по Україні				
10	Коефіцієнт бюджетної забезпеченості населення, грн/чол.	Характеризує яка величина видатків МБ припадає на одного мешканця регіону.				
11	Коефіцієнт	Характеризує				

	відносної бюджетної забезпеченості населення, %	рівномірність забезпечення населення бюджетними послугами та визначається як співвідношення коефіцієнта бюджетної забезпеченості даного регіону до середнього значення по Україні				
--	--	---	--	--	--	--